

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בשיחות, בנגלה ובחסידות

חג השבועות
גליון לו (שצג)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושבע לבריאה

פתח דבר

בזה הננו מוציאים לאור קובץ מיוחד לקראת זמן מתן תורתנו, הכולל המדורים הרגילים: לקו"ש, שיחוח, רמב"ם, שונות. (לבד מדור פש"מ שי"ל בעז"ה בקובץ נפרד לכבוד ש"ק נשא.) והמדור שנתחדש לאחרונה - "אגרות קודש" בו הערות וכו' בספרי אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ובהזדמנות זו: בזמן אשר מבזבזים כל האוצרות, וזכינו שיוצאים לאור עולם תורה חדשה מכ"ק אדמו"ר שליט"א, הלא היא סדרת האגרות קודש -

נשמח לפרסם מה שיותר הערות וכו'. העולים בשעת הלימוד אצל המעיינים.

ועי"ז נזכה בקרוב ממש לדידן נצח בשלימותו עד לנצחון על כל העולם כולו כאשר מלאה הארץ דעה את ה' ויהפך עולם הזה התחתון לדירתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה - בהתגלות משיח צדקנו נאו!

המערכת

ב"ה. ערב חג השבועות התשמ"ז.

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

לקוסי שיחות

ד.....פקידת בני ישראל ע"י מחצית השקל.
ו.....הגויים אין להם נזירות.
ז.....כפל הל' "לא תפקוד" "לא תשא" (במדבר א. מט).
ח.....מאיזה פסוק נודע לנו שלא נמנו הלויים.

שיחות

ו.....נזר בחוץ לארץ.
י.....אין נעשה קידוש ה'.
י.....עשרה דברים שנבראו בין השמשות.
יא.....בעון שמיטה ישראל גולין.
יב.....בענין הנ"ל.

אגרות קודש

יד.....תשובות על הערות לאג"ק ח"ב (גליון).

רמב"ם

טז.....הל' חומ"צ פ"ג ה"ח.
טז.....הל' שבועות פ"ה ה"כ.
יז.....הל' קידוש החודש (גליון).
יח.....הל' גניבה פ"ג ה"ב.

שונות

כא.....בירור בשיטת אדה"ז - טעם עליון טעם תחתון שבעשה"ד.
כז.....ידיעת המולד קודם ברכת החודש.

לקו"ש

א. בלקו"ש פ' במדבר (בסעי' ו') מבאר הטעם דלפי' השני שברש"י [צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו בכלל וכו'] לא היה אצל הלוויים ענין הפקידה בכלל, כי גזירת המרגלים חלה על "כל פקודיכם לכל מספרכם" (מבלי הבדל בין צדיק לרשע) מפני שפקידה נותנת מקום לענין בלתי רצוי (וצריכים נתינת שקלים ("כופר נפשו") להציל מזה) ולכן כאשר יצא הקצף לפני ה' ונגזרה גזירה על כללות עם ישראל, נכללו בזה "כל פקודיכם לכל מספרכם", וזהו מה שאמר הקב"ה "אך את מטת לוי לא תפקוד" כדי ש"אל יהיו אלו בכלל", דמכיון שמנינם אינו בגדר "תפקוד", שוב אינם שייכים להנגף הפוגע ב"כל פקודיכם", עיי"ש.

ולפי"ז יש מקום לומר דזה גופא הטעם דפי' ראשון לא נחא לי' בפי' הב', דסב"ל דלא שייך לומר דפקידה זו תהי' סיבה גורמת לענין בלתי רצוי, והא דלפועל חלה הגזירה על "כל פקודיכם וכו'" אי"ז ענין של סיבה, אלא סימן דכל אלו שנכללו בהפקידה חלה עליהם הגזירה, ובמילא אי משום הא אכתי לא מבואר למה לא נפקדו שבט לוי ביחד עם כל ישראל, כיון דהפקידה אינה גורמת הגזירה, ולכן צריך לפרש פי' הראשון משום דכדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו.

ולכאורה הי' אפ"ל עפ"י מ"ש האברבנאל כאן, דמ"ש כל זכר לגולגלותם הוא לפי שראש האדם דומה לגלגל, ולא היתה המצוה ההיא במחצית השקל, שרק אם משה מנה את העם מדעתו כדי שלא יהי' בהם נגף, לכן עתה שהי' המנין הכרחי בעם, צוה הקב"ה שיעשה אותו מבלי בקע ואף לא דבר אחר מפחד המגיפה, שלוחי מצוה אינם נידוקים, עיי"ש, ולפי"ז יש לבאר פי' הא' כנ"ל דמכיון שזה הי' עפ"י ציווי ה' לא שייך לומר שזה יגרום כלל ענין בלתי רצוי, עד דאי"צ אפילו מחצית השקל, ולכן לא נחא לי' הפי' הב'.

אבל כמובן דאי אפשר לומר זה לשיטת רש"י שכתב (א,ב) דגם הכא הי' המנין במחצית השקל, ולא סב"ל כהאברבנאל.

ואפשר לבאר באופן אחר, דפליגי אם פקידה ע"י מחצית השקל שייך לגרום ענין בלתי רצוי, די"ל דהא דכתיב ולא יהי' בהם נגף וגו' הנה זה שייך רק אם הוא מנין בהאנשים עצמם, אבל כשנעשה באופן של מחצית השקל, מתבטל לגמרי היכולת לענין בלתי רצוי, דבאופן כזה אין הפקידה חסרון כלל, ואפ"ל דזהו לפי פי' הא', ולכן הוצרך לומר טעם אחר - משום דכדאי הוא לגיון של מלך וכו', משא"כ פי' הב' סב"ל דעצם הפקידה אפילו כשהוא באופן של מחצית השקל, שייך שייגרם עי"ז ענין בלתי רצוי [אלא דבכלל אינו כן ושאנ"י הכא שיצא הקצף וכו'] ולכן לא היה בשבט לוי ענין הפקידה כלל, בכדי שלא ייגרם עי"ז אצלם ענין בלתי רצוי.

ויש לקשר זה בדרך ההלכה, דמצינו פלוגתא אם מנין ע"י מחצית השקל מותר אפילו כשהוא שלא לצורך, דעי' רמב"ן ריש פרשתינו דאחד הטעמים שביאר בחטא דדוד המלך במה שפקד את העם הוא שמנאן שלא לצורך, היינו דבאמת מנאן ע"י שקלים, דלא יתכן שיואב יפקוד את העם בלי שקלים ולא יזהר במה שאמר הכתוב ולא יהי' בהם נגף בפקוד אותם, אלא דהקצף הי' שמנאן שלא לצורך עי"ש. וכ"כ הרד"ק בשמואל ב' פכ"ד פסוק א' דפקידה שלא לצורך אסור אפי' ע"י שקלים עי"ש. (וכבר הקשו על הרמב"ן מהגמ' ברכות סב, ב, דאיתא שם: א"ל הקב"ה לדוד מסית קרית לי, הריני מכשילך בדבר שאפילו תשב"ר יודעים אותו, שנאמר כי תשא את ראש בני' לפקודיהם וגו' וכיון דמנינאו ולא שקיל מינייהו כופר כתיב ויתן ה' דבר בישראל כו' עי"ש ראה בס' צדה לדרך ריש פרשתינו ועוד).

ועי' גם ביומא כב, א, שכתב התוס' רי"ד וז"ל: אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה פי' לדבר שבקדושה צריך שיפקדם ע"י דבר אחר, אבל שלא לדבר מצוה אפילו ע"י דבר אחר אסור שאם יועיל ע"י דבר אחר שלא לדבר מצוה למה נענש דוד כשמנה את ישראל והי' דבר בישראל, ימנה אותם ע"י דבר אחר ולמה לא עשה יואב וכל הסנהדרין שבישראל ע"י דבר אחר ויתנו המספר לדוד, כלום הי' רוצה דוד כ"א לדעת מספרם, ימנו ע"י ד"א ולא הי' דבר בעם, אלא לאו שלא לדבר מצוה אסור למנותם אפי' ע"י ד"א, ומעשה דוד שלא לדבר מצוה היתה שלא הי' בעת מלחמה למנות עליהם שרי צבאות ומפני זה נענש עכ"ל. ועי' גם בפתח עינים להחיד"א יומא שם שכתב ג"כ דשלא לדבר מצוה אסור לעולם, וכפ"ש הרמ"ע מפאנו בס' אלפסי זוטא עי"ש.

אבל ע"י באור החיים פ' כי תשא (ל, יב) שכתב דאם מונין ע"י שקלים מותר אפילו שלא לצורך עיי"ש, וכן משמע מפשטות הסוגיא בברכות שם שהעונש ה' משום שלא לקח מהם כופר, דלפי כ"ז י"ל דפליגי אם הענין דפקידה ע"י מחצית השקל הו"ע של היתר לגמרי, דבאופן כזה לא שייך כלל ענין דנגף, ולכן מותר אפילו שלא לצורך, או דגם כשהוא ע"י מחצית השקל ה"ז חסרון וכו', ולכן סב"ל דכיון דיש בזה לעולם חסרון, לכן מותר רק לצורך ולא שלא לצורך.

ועפ"ז יש לבאר ג"כ דפי' הא' סב"ל דכשהפקידה הוא ע"י מחצית השקל אי"כ חסרון כלל, ולכן לא מסתבר לומר דפקידה זו גרמה איזה ענין בלתי רצוי, ולכן הוכרחו לומר משום דכדאי הוא לגיון של מלך וכו', משא"כ פי' הב' סב"ל דגם ע"י מחצית השקל שייך בזה חסרון, ולכן אצל הלויים לא ה' פקידה כלל.

*

ב. ב) במה שהוקשה בהתוועדות דא"ל ערב שבועות במ"ש הרמב"ם (הל' נזירות פ"ב הט"ז) דהגוים אין להם נזירות שנאמר דבר אל בני ישראל, והוקשה בזה דלכאורה יש כאן עכ"פ האיסור ד"בל יחל" (וכמ"ש בפ"א ה"ב) יש להעיר מהא דאיתא בספרי זוטא ר"פ מטות: "לבני ישראל, בני" עוברים בלא יחל, אין הגוים עוברים בלא יחל". ובאמבואה דספרי שם ציין לכמה מקומות, ומביא דבירושלמי נזיר פ"ט ה"א משמע דפליגי בזה אמוראי, אבל במשנה למלך (הל' מלכים פ"י ה"ז) כתב דזהו רק בשבועה דהוי בכלל ברכת ה', אבל בנדרים לכו"ע אין העכו"ם מוזהר יעו"ש, ולפ"ז י"ל דמצד דין נזירות לא שייך בהם קרבן כיון דאינם בגדר נזירות כלל דילפינן מבני ישראל וכו', ומצד בל יחל, גם זה אינו בעכו"ם.

*

ג. ג) במה שהוקשה אודות הרמב"ם (שם הכ"א) לענין מי שנזר בחו"ל וכו', יש לציין מ"ש הגר"ז (ח"י הגר"ז על הש"ס ח"ה ע' 100, 108, 126), ובע' 100 כתב וז"ל: והנה נזיר בחו"ל משמע מהרמב"ם דאין נזירות בחו"ל כ"א בארץ, דכ' שצריך לעלות לא"י אפילו בזמן הזה ויהי' נזיר עד שיבנה ביהמ"ק, ומ"מ כ"ז שהוא בחו"ל כל דקדוקי נזיר עליו ואין עולין לו מן המנין, הרי מבואר מדבריו דמה"י

אין נזירות בחו"ל, שאם זה דין דרבנן משום טומאת ארץ העמים לא הי' צריך לכתוב שכל דקדוקי נזירות עליו ואין עולין לו מן המנין כיון שזה רק מדרבנן, ומה"ט עולין לו מן המנין ואין צריך לנזירות א"י, גם מדכתב "אין נזירות בחו"ל כ"א בא"י" משמע דמדין נזירות הוא שאין בחו"ל, ולא משום טומאה, דאי משום טומאה הלא אפשר לו להיות בחו"ל ולא יטמא כגון בשידה תיבה ומגדל או על הים כו', ע"כ דהוא מדין נזירות שאינה בחו"ל, עוד נראה מוכרח דמשום חו"ל הוא ולא משום טומאה, דבגמ' אמרינן שיוסי בן יועזר גזר טומאה על ארץ העמים, אבל מקודם לא היתה הגזירה, ואמרינן באבשלום שנזירות חו"ל אינו עולה מן המנין, א"כ מוכרח דאי"ז מדין ארץ העמים אלא משום נזירות חו"ל הוא, דבעינן א"י וצ"ב. יעו"ש עוד בשאר המקומות.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ד. בלקו"ש דפ' במדבר ש.ז. (אות ג' ד') מבאר דלכאוף בפס' אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני"י (א, מט) יש כפל הלשון שמוזכר פעמים לא למנות את בני"י, ומסביר שיש הבדל בין הל' "תפקוד" ללשון "תשא", שהענין של "תפקוד" הוא **פעולת** המנין, משא"כ נשיאת ראש ענינה ידיעת **הסך הכל** (ומביא שיש הבדל גם בצורת המנין של הלויים מצורת המנין של בני"י (מלבד זה שלא נמנו בתוכם) שבני"י נמנו ע"י שקלים ואילו הלויים נמנו ע"פ ה' - שהלך משה ועמד על פתח האוהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל). וזהו הפי' אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' שיש כאן שני ענינים (ולא כפל) א) פעולת מנין הלויים היתה שונה ב) הסך הכל לא הי' יחד עם כל ישראל.

וממשיך שעפ"ז אפשר לפרש הפס' בב' אופנים: א) שהמילים בתוך בני"י "שבסיום הפס' הכוונה הוא גם על ההתחלה "אך את מטה לוי לא תפקוד", ז.א. שפעולת מנין הלויים לא היתה באותו האופן ככל בני"י. ב) שאצל הלויים לא היתה פקידה כלל (כי פקידה ענינה הוא א) שיש אדם שימנה ב) שמונים א' א' לגלגלתם) - ובהע' במש"כ על בני לוי תפקוד הר"ל שם המושאל. ועפ"ז הכתוב מתחלק לשנים

(א) אך מטה לוי לא תפקוד - סוף ענין, ששבט לוי לא ניתן לפקוד כלל. (ב) ואת ראשם (הסך הכל) לא תשא בתוך בניי, אלא בפ"ע.

עפ"ז (הסבר הב') יוצא שסיום הענין בפס' הוא אחר סיום המילה "תפקוד", ואח"כ עד סיום הפס' ענין ב', והוא פלא, שהרי האתנחתא (שהיא הטעם העיקרי המחלק את הפס' לשנים, שהאתנחתא היא עצירה יותר מכל טעם אחר (מלבד סוף פס')) אינה נמצאת אחר המילים "לא תפקוד", אלא לאחר המילים "ואת ראשם לא תשא", ורק לאחר האתנחתא במקום זה כתוב "בתוך בניי", שמשמע מקריאה כזו שהכוונה היא על כל הפס'.

ואף שמקשר פירוש זה לפירוש ב' ברש"י מ"מ לכאן הוא פלא להסביר בכזו צורה את הכתוב בטעמיו.

הת' אורי מ. ליפש
- תות"ל 885 -

ה. בלקו"ש במדבר שנה זו, מבאר "רש"י בא לבאר מדוע נמנה שבט לוי לבדו" ולא נכללו בהמנין ביחד עם שאר ישראל (ולא בא רש"י לשלול זה ששבט לוי לא נמנה כלל). וראה שם בארוכה.

וע"ז שואל בס"ב (בשאלה ב): השאלה הנ"ל (מהו החידוש שלא למנות מטה לוי בתוך בניי) מתעוררת כבר לעיל, בפסוק (א, מז) "והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם" כו' ומ"מ לא פרש"י שם מאומה?

והנה, לכאורה שאלה זו מתעוררת כבר לעיל, אפילו לפני פסוק מז, דהרי מיד בתחלת הפרשה, כשצווה הקב"ה למשה "שאו את ראש כל עדת בני ישראל גו'", הרי אמר לו "ואתכם יהיו איש איש למטה גו'", ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם לראובן גו'", והולך ומונה כל "איש איש למטה", שהם יהיו "אתכם" בהזמן דמניית בני ישראל, אבל שם - לא הוזכר "למטה לוי",

וא"כ, לכאורה, השאלה (מהו החידוש שלא למנות את מטה לוי) מתעוררת כבר בתחלת הפרשה, לפני פסוק מז?

ניתירה מזו: אדרבא שאלה זו יתעורר טובא מיד
בהתחלת הפרשה, דכשרש"י מפרש "מתוך חיבתן מונה כו"ס",
הרי מיד רואים (כמ"ס בהשיחה ס"א) שאת שבט לוי - לא
הוזכר, לפני אפילו הזכרת הכתוב ש"והלויים לא התפקדו
גו"ס!?

והנה, אף שע"פ הביאור בהשיחה, יתורץ מה שפרש"י
דוקא בהכתוב ד"אך את מטה לוי לא תפקוד גו"ס, ודוקא שם,
אמנם קושיא הנ"ל לכאורה עדיין במקומה עומדת (הגם שאינה
כ"כ על השיחה). *

הרב שלמה יוסף ארמון
- תושב השכונה -

* לכאן הפירוש בהליקוט בפשטות, שמזה שהתורה
אומרת בפירוש שלא לפקוד את הלויים בתוך בני"י (וכמ"ס
בהערה 8 דכל השליה לכאן מיותרת) מוכח שיש דיוק
וחידוש מיוחד להבדילם משאר ישראל, ולכן הוזקק רש"י
להודיע הטעם המיוחד להבדלה זו.

המערכת.

שיחות

ו. בשיחת ש"פ אמור וש"פ בהו"ב נת' דלפלי שלטת רש"י בפירוש התורה, הנה ענין קידוש השם הנלמד מהכתוב "ונקדשתי בתוך בני" ענינו הוא - עשילת נס לאדם המוסר נפשו שלא לעבור על ציווי השם, ולא מיתתו בפועל, כי ענין המיתה עצמו, ע"פ פש"מ הוא לכאורה היפך "קידוש השם", ובלשון הכתוב "למה יאמרו הגוים אי' אלקיהם".

והנה בפשטות (לא לפי פש"מ) מה שמסירת הנפש למות (ומיתה) שלא לעבור על ציווי השם נק' בשם "קידוש השם" הוא משום שזה מגלה לעיני העמים וכו' את גודל קדושתו ית' החשובה יותר מחיי נפשו של אדם, אבל ע"פ פש"מ נראה מהשיחות הנ"ל שזה אינו מספיק להקרא בשם "קידוש השם", מחמת הטענה - "למה יאמרו בגוים אי' אלקיהם" וכיו"ב.

אמנם לכאורה לפי ביאור זה יש להבין איך נלמד מפסוק זה ("ונקדשתי") ע"פ פש"מ החיוב למסור נפשו שלא לעבור על ציווי השם, דבשלמא לפי הפירוש הפשוט ב"קידוש השם", שהמיתה מורה על קדושתו ית' החשובה יותר מחיי נפשו, שפיר ילפינן מפסוק זה חיוב המס"נ, אבל אם "קידוש השם" נעשה ע"י כל נס, א"כ היכן נרמז בפסוק כאן ענין המס"נ?

הרב דוד אולידובסקי
- תושב השכונה -

ז. בשיחת קודש ש"פ בהו"ב הוקשה הא דתנינן בפרקי אגבות פ"ה משנה וא"ו עשרה דברים נבראו בע"ש בין השמשות (-וביניהם אילו של אברהם ופי האתון) -איך אומרים שאז נבראו - הרי יוצא לפי"ז חידוש גדול שאילו של אברהם היה חי כמה מאות שנים והא דביאר בפי' הברטנורא - שבנוגע לפי האתון - הרי שבביה"ש נגזר עלי' שתדבר עם בלעם וכן בנוגע לאיל של אע"ה - שאז נגזר עליו שיהי' נאחז בסבך בקרניו בשעת העקידה - צ"ב הל' נבראו, ועוד דלכאו' ה' צ"ל ענין הבאר (מים) קשור עם יום שני (יום בריאת המים) ועם פי האתון ביום ה' - כמו שהי' בקשר לקריעת יום סוף שאז שבו המים לאיתנם - לתנאי שהתנה עמהם הקב"ה

במעשה בראשית.

ואוי"ל - ועפ"י מה שראיתי בס' אחד - שענין משנה זו שהקב"ה בשי"ב הטביע בעולם שיתנהג ע"פ סדר ומשטר קבועים ומתנהל עולם זה מעצמו ולכאן יכול לבא אדם לידי כפירה בהשגחת הקב"ה על העולם וע"כ בע"ש בין השמשות - כשהתכוון הקב"ה למסור את העולם לרשות עצמו (כביכול) הרי אז ג"כ ברא שינויים בטבע עצמו, שאינם נמשכים בטבע העולם עצמו - כמו פי הארץ שעל"ז - הוכיח משה לקורח שהתורה משמים היא וכן במי מריבה וירידת המן דברים המראים על השגחת הקב"ה, ועפ"י בענינו שהל' בריאה משתייך (א"כ בדוחק) לאיל אברהם, ועוד מזה עיקר שהקושיא הרי ליתא שכל ענין משנה זו להורות החידוש בסוף הבריאה ולא באמצע קביעת סדרי טבע והנהגת העולם ועוד יש לעיין בזה.

מנחם מענדל ליפסקער

- תות"ל 770 -

ח. בהתוועדות ש"ק פרשת בהו"ב נתבאר עה"פ וישבתם על הארץ לבטח על מה שמפרש רש"י בד"ה הזה (כ"ה י"ח): שבעון שמיטה ישראל גולים כו'. ונשאל מנין לומר שהוא דוקא על שמיטה ולא על כל המצוות וכמו שנאמר שם "ועשיתם את חקתי ואת משפטי", והפירוש הפשוט הוא כל המצוות, ולאו דוקא שמיטה.

ונתבאר שבכל המצוות יתכן ענין של "גרם החטא" ואין שייך לומר "לבטח" משא"כ כשומרים שביעית.

ולא הבנתי:

א) הרי בפסוק נאמר "ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם".

ולכאורה הפירוש הפשוט בזה הוא, שבני ישראל ישמרו את התורה והמצוות באופן כזה שלא יחסר בשמירתם ובאופן שלא יהי' חטא, ואז דוקא יבא השכר וכו'.

ואולי יש להביא דוגמא לזה:

בפרשת משפטים כתיב (כג, כו) לא תהי' משכלה ועקרה

בארצך וגו',

והנה הפירוש הפשוט של "לא תהי' וגו'" הוא שדבר זה לא יהי' בהחלט,

ואם כן נשאלת גם כאן השאלה איך יכולים לאמר הבטחה כזו,

שלא יגרום החטא.

והתירוץ הפשוט הוא לכאורה, שהבטחה זה נאמר רק באופן שלא יהי' חטא.

וכן על דרך זה לכאורה צריכים לאמר בכל הברכות וההבטחות שנאמרו בתורה.

(ב) זה שיעקב אבינו אמר (רש"י פרשת וישלח ד"ה קטנתי מכל החסדים (לב, יא): "שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא",

הי' רק כאשר ראה שעשו בא בפועל ממש וארבע מאות איש עמו,

דהיינו שהי' סיבה מיוחדת שמצד סיבה זה חשב שנתלכלך בחטא.

משא"כ קודם לזה, וכמו שמצינו בפרשת ויצא בפירש"י ד"ה כאשר ילדה רחל את יוסף (ל, כה): משנולד יוסף בטח בהקב"ה ורצה לשוב, עכ"ל.

משא"כ בפרשתינו, למה נאמרו בלי שום סיבה והוכחה "שהחטא יגרום".

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

ט. בביאור בפרש"י פ' בהר (כ"ה י"ח) ש.ז. הוסבר שכל ענין הגלות שיין רק בעוון שמיטה, והוסבר עוד יותר שאפי' כשיש שאר עבירות אילו הי' רק 60 שנה שישראל לא

שמרו שמיטה הרלי גלות בבל היתה רק 60 שנה... ועפי"ז
הימה ביותר כיצד ייתכן גלות זה שנמשך כבר למעלה מ-1900
שנה, והרלי ונדאי שלא הי' זמן רב כ"כ שישראל לא שמרו
שמיטה (ובמיוחד כיצד לענות ע"ז לילד בן חמש)?

הת' אורי מ. ליפש

- תות"ל 885 -

אגרות קודש

י. בגליון ש"פ במדבר כותב הת' נחום פרלשטיין כמה הערות ל[הערותי בס'] אג"ק אדמו"ר שליט"א:

(א) ע' כה בשוה"ג, על מה שביקש שישלחו לו הערות וכו' על התניא, ש"אולי היל' אמור כ"ז להתפרסם בס' קיצורים והערות לס' התניא". וע"ז כותב "ההשערה מיותרת, ולפלא שלא ראה סוף אגרת רסב".

לפלא שיחשדני שלא ראיתי סוף אגרת רסב, בשעה שציננתי שם לכאן. ואני לא ירדתי לסוף דעתו, בסוף אגרת רסב לא נזכר כלל הס' קיצורים והערות לס' התניא!

ואפרש שיחת: תוכנית זאת להדפיס התניא בתוספת מ"מ והערות, נזכרת או נרמזת כמה פעמים בכרך שלפנינו אך לא באה אז לפועל. שוב נזכרת בשנת תשי"ד (כפי שהזכרתי בהערה זו) והשאלה היא מה קרה באמצע שביצוע התוכנית לא באה לפועל.

ע"ז כתבתי, שלפועל אנו מוצאים תוכנית מקבילה, הו"ל קצורים והערות לתניא, שלפי התוכנית הראשונה גם היא היתה אמורה להיות נדפסת יחד עם ספר התניא, כאמור בפתח דבר להוצאת התניא תש"ז, שהס' קיצורים והערות נדפס "בחוברת מיוחדת, מפני סיבות שאינן תלויות בנו".

ועפכ"ז מסתבר שכ"ז נכלל באותה תכנית, אלא שלא אסתייעא מילתא. הקיצורים והערות נדפסו לחוד בשנת תש"ח והמ"מ והערות נדחה פרסומן להזדמנות מאוחרת יותר.

ודעת לנבון נקל שהערה מפורטת זו לא יכירה מקומה בהערה שבשוה"ג לאג"ק, לכן הסתפקתי בהערה קצרה.

(ב) ע' לח בפנים "ובפרט אם - כנ"ל זהו הגהת אדמו"ר הזקן", ושואל שבאות א לא נמצא זה.

לא נזכר בפירוש רק ברמז, שמציין לשער הכולל, שנעתק מגליון הסידור שלו, ושם כתב גם שאדמו"ר הצ"צ העתיקם מהגהות אדה"ז על הסידור שלו.

ג) דבריו על אלכסנדר קאווען פשוטים ואינם צריכים לפנים.

ד) אגרת רצ - צ"ל רד.

ה) חפשתי ולא מצאתי.

ו) אגרת רכג צ"ה, וי"ל - צ"ל: ד"ה וי"ל.

ז) פשוט הוא ואיני יודע מה משמיענו.

ח) מי אינו יודע ש"מק"א" ר"ת "מקום אחד"?!

ט) פשוט הוא כדבריו.

י) ר"ל שמ"ש בסה"מ אידיש ע' 128 יש לתרץ בקל. זהו סה"מ היחיד שנדפס באותה שעה ולא היה צריך לפרש.

יא) ראה הערה בשוה"ג לערך ספרים ויובן הטעם.

יב) הע - הוא זה של ה-70, ופשוט הוא ואינו צריך לפנים.

יג) האומנם כל ר"ת צריך לפענח - כל פעם שנזכר, ואין מספיק פעם אחת?!

התאריך "ממכתב מנ"א תשי"ד" שבלקו"ש הוא טה"ד ולכן לא מצאתיו.

המכתבים שלא הגיעו לידינו לא ציינתי, כפשוט, ומהי הערתו בזה?

בענין לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה - כל הערתו נכתבה כיון שלא ראה את ההערה שבשוה"ג לערך "תשובה".

הרב שלום דובער לויין
- עורך הסדרה "אגרות קודש" -

רמב"ם

יא. רמב"ם הלכות חו"מ פרק ג' הלכה ח: ...ואם מצאו (חמץ) ביום טוב כופה עליו כלי עד לערב ומבערו, ואם של הקדש הוא אינו צריך לכפות עליו כלי שהכל פורשים ממנו ובפרק רביעי הלכה ב' . . אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של עכו"ם שמה יבוא להסתפק ממנו. אבל של הקדש אינו צריך שהכל פורשין מן ההקדש כדי שלא יבואו לידי מעילה.

להעיר למה מוסיף בפעם השני' טעם אם של הקדש אינו צריך מפני שהכל פורשים מן ההקדש כדי שלא יבואו לידי מעילה ולא כפעם הראשון בפרק ג' הלכה ח' הנ"ל.

ב) המקור הוא גמרא פסחים דף ו' עמוד א אמר רב יהודה אמר רב המוצא חמץ בביתו ביום טוב כופה עליו את הכלי אמר רבא אם של הקדש אינו צריך מה טעמא מיבדיל בדילי מיני'. ואמר רב יהודה אמר רב חמצו של נכרי עושה לו מחיצה עשרה טפחים משום היכר ואם של הקדש אינו צריך מאי טעמא מיבדיל בדילי אינשי מיני - הרי אין מוסיף טעם בדין השני יותר מן הראשון.

אולי יש לבאר בפשטות בפרק ג' הלכה ח' מדובר החילוק בן חמץ שלו ונשמר ברשותו בלי ביעור ובלי ביטול בניגוד להקדש. שהחמץ שלו צריך לכפות עליו כלי אבל של הקדש אינו צריך שהכל פורשים ממנו.

אבל בפרק ד' הלכה ב' מדובר ביחד חמץ של הקדש או של עכו"ם שהי' אצל ישראל אפילו הי' עמו בבית הרי זה מותר מפני שאינו שלו. אבל צריך לעשות מחיצה של עשרה טפחים משום היכר שמא יבא להסתפק ממנו. אבל של הקדש אינו צריך שהכל פורשים מן ההקדש, לכאורה חמצו של גוי ג"כ אינו שלו ואסור לקחת לכך מוסיף טעם בהקדש כדי שלא יבואו לידי מעילה. ופשוט.

*

יב. ברמב"ם הלכות שבועות פ"ה הלכה כ' נשבע . . שלא יאכל כלום שבעת ימים וכיוצא בזה שהיא שבועת שוא.

כדאי להעתיק מה שכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א באגרות קודש חלק ב' עמוד סב וז"ל: ומדי דברי - עוד חידוש נמצא בחדש לאברהם שם. והוא - אשר עד שבעת ימים ד' שעות מ"ח רגעים יכול לחיות בלי אכז"ש. ולא מצאתי לע"ע מי שיעיר שיש חולק על הרמב"ם (הלכות שבועות פ"ה ה"ז) שכתוב שרק פחות משבעת ימים יכול אדם להתענות עכ"ל.

ולהעיר לכאורה למה לא ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א **להרמב"ם קודם** (הלכות שבועות פ"א ה"ז) - וז"ל: . . . נשבע על דבר שאין כח בו לעשות. כיצד כגון שנשבע . . . שלא יטעום כלום שבעה ימים רצופים . . . שבועת שוא . . . עובר בל"ת.

אולי הביאור הוא בפשטות שבפ"ה ה"ה מבואר בפרטיות וברור יותר בזה שכתוב שם אין אומרים **ויצום עד שיצטער ולא יהי' בו כח לסבול** ואח"כ יאכל אלא מלקין אותו **מיד משום שבועת שוא** ויאכל בכל עת **שירצה** עכ"ל. הרי רואין דבר ברור שאין יכול לחיות ואין מה לנסות בזה משא"כ בפ"א ה"ז. ופשוט.

הרב ישעי' זוסיא פלדמן
- תושב השכונה -

יג. בהמשך למה שכתבתי (בגליון י"א ניסן) אודות מנת גובה המדינה, ראיתי בספר "רביניקל מטמטיקס" הסבירו בזה, וזהו תוכנו (עילין בציר):

ממשיכים קו "וג" (שהוא מקביל אופק ירושלים כנ"ל בגליון הנ"ל) ועושים קו מהירח "צ" מקביל קו השוה וחותר המשך קו "וג" במקום "ח". "חצ" שוה ל"וז" - מנת גובה המדינה (כי הוא מקבילו ושניהם בין שני קווים מקבילים).

זוית "חגצ" = 32^* , גובת ירושלים (שוה לזוית "ווגנ", שהיא התשלום של זוית "גונ" שהיא 58^* כי היא שוה לזוית שאופק ירושלים חותר קו השוה.) וא"כ נוגע $32^* =$ גצ/חצ ולכן "חצ" = "גצ" $\times$ נוגע 32^* או $624 =$ "גצ". וכיון ש"גצ" כמעט בשוה ל"בצ" (הרוחב), כתב הרמב"ם $2/3$

מהרוחב במקום 624. "גצ" (או 5/8 "גצ").

וזו אינו:

כל "גצ" אינו כמעט בשוה ל"בצ". "גצ" מתגד (לגבי "בצ") כש"בג" (מנת האורך ג') נתגדל. "בג" יכול להיות מ $1/24$ "בצ" עד $2/5$ "בצ", תלוי באיזה חלק מאיזה מזל נמצא. היינו: "גצ" משתנה לפי"ע זוית "בגצ" (תשלום הזוית שהמזל חותך (אופק) קו השוה.

הביאור ברמב"ם:

כנ"ל, זוית "בגצ" = תשלום זוית המזל (ונקראהו זוית "ת"). (תחילת טלה חותך (אופק) קו השוה $23 \frac{1}{2}^*$ וא"כ זוית "בגצ" תהי' $66 \frac{1}{2}^*$). הנה, בקע "ת" = גצ/בצ וא"כ "גצ" = בקע "ת"/בצ. אבל כבר ראינו ש"חצ" = נוגע $32^* \times$ "גצ" וא"כ "חצ" = "בצ" $\times$ בקע "ת"/נוגע 32^* שזה בקע "ת"/ $62 \times$ "בצ".

זוית המזל משתנה מ 0^* (ראש סרטן וגדלי) עד $23 \frac{1}{2}^*$ (ראש טלה ומאזנים) וא"כ זוית "ת" משתנה מ(כמעט) 90^* עד $66 \frac{1}{2}^*$ וא"כ בקע "ת" משתנה מ 1 עד 91 . ולכן "חצ" משתנה מ $62/1$ $\times$ "בצ" עד $62/91$. $\times$ "בצ" שזהו מ 62 . "בצ" עד 70 . "בצ". והרמב"ם קיצר וכתב $2/3$ (66). מהרוחב - באמצע.

ועפ"ז מתורצת גם קושיית הרב ש.ד.ל. (בהעלותך תשמ"ה, דף ט' אות ד').

הרב הירשל קרינסקי

- תושב השכונה -

נ.ב. * = מעלה

יד. הרמב"ם בפ"ג מהל' גניבה הל' ב' פוסק וז"ל .. זרק חץ בשבת מתחלת ד' לסוף ד' וקרע בגד חבירו בהליכתו ... ה"ז פטור מן התשלומין שאיסור שבת ואיסור גניבה והיזק באין כאחד ... והנה מקורו של הרמב"ם בכתובות דף לא. "דאמר ר' אבין ... דעקירה צורך הנחה".

ולכאו' אין זה מתאים למ"ש הרמב"ם שם הל' ה' וז"ל:
 "גנב שמכר בשבת ... ואם נעשית מלאכה בשבת בעת המכירה
 פטור מתשלומי ארבעה וחמישה כיצד כגון שלא הקנה לו עד
 שתנוח בחצר הלוקח שנמצא כשהוצא מרשות לרשות אסור שבת
 ומכירה באין כאחת". ומקורו של הרמב"ם בגמ' ב"ק דף ע':
 שהגמ' שואלת כיצד יתכן שיהיה חייב על מכירה בשבת והרי
 אמרינן קלב"מ ומתמצת הגמ' "דאומר לו תיקני לי גניבותיך
 עד שתנוח" ועיל"ש בתוס' ד"ה לענין שבת ששאלו מדוע חייב
 על מכירה בשבת הרי אית לן למימר קלב"מ כדאמרינן בריש
 אלו נערות (כתובות דף לא.) דאמר ר' אבין זרק חץ מתחלת
 ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו פטור דעקירה צורך הנחה
 הוא, וכן יקשה גם לשיטת הרמב"ם שפסק בהל' ב' שמטעם
 דעקירה צורך הנחה שפטור ובהל' ה' מצריך תנאי שלא יקנה
 עד שתנוח.

ועיין שבטמ"ק - ב"ק שם - שהביא בשם המאירי וז"ל:
 ואין אומרים בזו עקירה צורך הנחה כמו שבארנו בזורק חץ
 מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו שפטור שאין
 אומרים כן רק לנזיקין אבל לענין מכירה לא" עכ"ל.

ועיין בחי' הגר"ח על הש"ס שכתב לבאר טעמו של
 המאירי שבזורק חץ כל הד"א גורמים את החיוב שבת ולכן
 פטור על השיראין שהרי התחייב על ההיזק ביחד עם חיוב שבת
 ואמרינן קלב"מ משא"כ גבי מכירה שהאיסור העברה מרשות
 לרשות בשבת היה עוד בהיות החפץ באויר והמכירה התבצעה
 רק בהנחה שאז אין חיוב תשלומין ומיתה באין כאחד חייב
 בשניהם עיל"ש.

וראה שם בהגה"ה שמוכיח מגמ' בשבת דף ו' וכן
 מהרמב"ם בהל' שבת שבתוך הד"א אין איסור לטלטל וא"כ
 כאשר החץ קרע את השיראין הרי עדיין לא התחייב באיסור
 שבת וא"כ מדוע פטור מדין קם ליה בדרבה מיניה.

ועוד שלפ"ז תחזור קושית השטמ"ק מה הו"א הגמ'
 בשאלתה מר' אבין על ר' חסדא הרי ר' אבין מדבר על
 איסור טלטול בשבת ושם העקירה חלק ממעשה העבירה ומשא"כ
 במקרה דר' חסדא ההגבהה רק לצורך העבירה ולא חלק ומעשה
 האיסור. והשיטה מתרץ על סמך דיוק מהגמ' שכתוב דעקירה
 צורך הנחה שמזה משמע שאל אף שהעקירה אינו מגוף מעשה
 העבירה אלא רק מכשיר את העבירה פטור מצד קלב"מ.

אבל לכאורה לפי ההסבר של חידושי הגר"ח בחילוק בין הזורק חץ לגנב ומכר בשבת, שבגנב ומכר בשבת הפסק זמן בין ההעקירה להנחה אינו חלק ממעשה העבירה חוזרת שאלת השיטה מאחר שגם בגונב חלבו וכו' העקירה אינה חלק ממעשה העבירה.

וכן יש לדקדק מדוע הגמ' מדגישה שהחץ קרע השיראין דהרי לכאורה בפשטות אין נפק"מ ע"י מה נקרע השיראין.

אך עפ"י הסבר השערי יושר בדברי המאירי יושבו כל התמיהות הללו ובהקדים שבדין דקלב"מ מוצאים ב' פרטים הא. שבשעת חיוב מיתה בפועל לא יכול בחד מחתא להתחייב ממון. והב. שגם כשיש עליו רק דין מיתה (ז"א שעשה מעשה שעונשו מיתה) נפטר מממון. רק כמובן יש נפק"מ ביניהם שכשהפטור דקלב"מ מצד דין א' ה"ה גם כששני החיובים מצד ב' מעשים שונים אבל אם הפטור רק מצד דין מיתה חייב להיות שב' החיובים יבואו מצד מעשה אחד.

ולפי"ז מתורצת הסתירה ברמב"ם כי בגמרתינו ב' החיובים נעשו ע"י פעולה אחת ולכן יש דין דקלב"מ ומשא"כ בב"ק במקרה שגנב ומכר בשבת החיובים נעשו ע"י ב' פעולות שונות מכיון שהחיוב מיתה בשעת פעולת ההנחה והחיוב ממון כשהפעל קנין חצר לאחר שגמרו ביניהם המכר.

ולפי"ז תתורץ גם שאלת השטמ"ק מה סברת הגמ' בהו"א לשאלתה מר' אבין על ר' חסדא כי ישנו חילוק גדול בין המקרה של הגונב חלכו וכו' לגנב ומכר וכו' כי בגנב ומכר בשבת לא חייב כדי להעביר זאת לרשות הלוקח להעביר זאת דווקא באופן כזה אלא יכול גם לגרור החפץ על הקרקע, ומשא"כ במקרה של הגונב חלבו

חייב דווקא להגביהה (ויש לזה גם דיוק בתירוץ שיכול לאכול זאת ע"י קנין אחר אלא "דאי בעי גחין ואכיל", עי"ש ברש"י).

וכן הדיוק "וקרע שיראין בהליכתו" יובן טוב מכיון שדוקא באופן כזה יהיה דין דקלב"מ כ"א השיראין יקרע ע"י משהו אחר דינו יהיה בדיוק כמו גנב ומכר בשב שחייב.

הת' צבי הירש רודרמן

שונות

טו. בקריאת עשרת הדברות ידוע שיש בדרך כלל ב' מיני נגינות ונקראים בשם טעם עליון וטעם תחתון, רוב השיטות בזה נקבצו יחדיו בספרו של הרה"ת שמואל יהודה הלוי שי' וינפעלד מירושלים עיה"ק תובב"א הנקרא בשם טעמי המקרא, והוא מסכם שיש חמשה דעות, (שיובאו לקמן אי"ה.) חוץ מזה יש דעה ששית במקור וטעם של ב' מיני נגינות אלו מאת הר' מרדכי ברויאר שליט"א מירושלים עיה"ק תובב"א בספרו פרקי מועדות.

אמנם מעטים הם היודעים שבתשעת תיבות הראשונות של עשה"ד יש לא רק שתי מיני נגינות כ"א שלש. ובנידון איזה שייך לטעם עליון ואיזה לטעם תחתון יוצא לנו לכה"פ ארבע שיטות.

גם בחלוקת עשרת הדברות מה הן האריך מאד בספר פרקי מועדות הנ"ל ודבר אשר לכאורה נראה פשוט לכל בר רב דחד יומא, הרואה תיבה ראשונה של כל דיבור על הפרוכת ומעיל הס"ת וכו'. ואכמ"ל.

שמעתי פעם מאחד מאנ"ש שרצה להוכיח ששיטת אדה"ז הוא שאנכי ולא יהי' הם דיבור אחד, ולא תחמד נחלק לשתי דיבורים. ובמחכ"ת אבל מסתמא אינו יודע שזוהי שיטת הנוצרים. וגם אי אפשר מן הסבא להכניס סבא זו בעשה"ד שבפ' יתרו כמו שיתבאר לקמן.

שלוש המערכות של טעמי התחלת עשרת הדברות הן:

(א) מערכה אחת סלימה את הדיבור בסילוק:
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים.
להלן מערכת הסילוק

(ב) ומערכה אחרת סלימה את הדיבור באהנחתא:
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים.
ולהלן מערכת האהנחתא

(ג) מערכה שלישית סלימה את הדיבור ברביע:
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים.

ולהלן מערכת הרביע

ולפני שאסדר תמצית דברי הדנים בזה הלא הם (1) הרב זלמן הענא בספרו "שערי תפלה" (להלן הרז"ה) (2) הרב יעקב עמדין בספרו "לוח ארש" (להלן היעב"ץ) (3) הרב וואלף היידנהיים בחומשיו (להלן הרו"ה) (4) הרב מרדכי שי' ברויאר בספרו "פרקי מועדות" (להלן רמ"ב). צריך להקדים עוד כלל אחד. והוא אשר מערכת האתנח ומערכת הרביע הם לרוב השיטות סותרות זא"ז. וא"א לקיים שניהם. (זולתי להרוו"ה אשר לדעתו שניהם לא נתנו לקריאה לא ביחיד ולא בציבור כ"א לזכר בעלמא.)

והרמ"ב הביא מד' כתבי יד עתיקים (שדרך כלל הם תואמים לה"כתר ארם צובא") שהוגה ע"י בן אשר ועליו מעיד הרמב"ם בהלכות ספר תורה פ"ח הלכה ד' שכתב ספרי תורה עפ"י כתב זה, (לדאבוננו נשרף חלק מה"כתר ארם צובא" בפרעות שעשו הסורים בשנת תש"ח כולל כל חמשה חומשי תורה חוץ מסוף ספר דברים. אשר ע"כ א"א לראות היאך כתוב שם עשה"ד) שכולם יש טעם עליון וטעם תחתון, והתחתון תמיד קודם לעליון, והתחתון בא במערכת האתנחתא והעליון במערכת הסילוק. (ובפרשת וישלח אשר גם שם יש טעם עליון ותחתון, קדם העליון לתחתון, ועפ"ז מסיק ששתי המסורות נוגדות זו לזו, ובעלי המסורה לא הכריעו בזה, אבל נתנו דין קדימה לטעם התחתון היות והוא נוסחת א"י, ובוישלח מוחלפת השיטה. ולשיטתו מערכת הרביע היא מאוחרת יותר, ואני הקטן אומר לאו דוקא! שא"א אשר מערכת הרביע שנתקבל מאות בשנים ברוב תפוצות ישראל, מישהו מצץ אותו מהאצבע בניגוד להמסורה, ברור הדבר שגם היא מסורת עתיק יומין. אמנם בעלי המסורה הטברנים יכלו לבחור רק בשני שיטות ולא בשלשתם כאחד.

ומפני איזה סיבה או משום שמערכת הרביע סותר לכללי הטעמים, או משום דלא ניחא להו הטעם שעושים מזה פסוק אחד בעבור שנאמרו בדיבור אחד או משום טעם אחר, אבל היות שמוכרחים להקדים אחד מהם לפיכך בעשרת הדברות הקדימו טעם התחתון, ובוישלח הקדימו טעם העליון להראות - ששקולים הם.

וכשם שיש שינויים מעטים בין מסורת בן אשר ובן נפתלי, וכן בין ד' כתבי יד אלו לבין שארית הפליטה מהכתר ארם צובא, כמו"כ יש מחלוקת בטעם עליון ותחתון

(במערכת האתנחתא והרביע).

והנה זוהי שיטות של טעם העליון ותחתון כפי שהובא
ב"טעמי המקרא" להרב שמואל יהודא הלוי שי' וז"ל:

מאחר שבנידון טעם קריאת שני סוגי הטעמים של עשה"ד
- אחד בשם "עליון" ואחד בשם "תחתון" - רבו בו חילוקי
דעות שונות, ע"כ אכנסם כולם במקום אחד ואתן תמצית
דבריהם, כדלהלן; למען ירוץ בהם הקורא:

טעם העליון וטעם התחתון

(א) העליון - שכן נאמרו למשה מפי הקב"ה שהוא עליון
התחתון - בבחינת מה שאמר משה לישראל למטה
(רז"ה בשערי תפילה)

(ב) העליון - מנגינות גבוהות וקולות חזקים
התחתון - מנגינות נמוכות וקולות חלשים
(ריעב"ץ ב"לוח ארש" בשם ר"י בן חביב)

(ג) העליון - ממעל לאות (על דרך ונתנן עליון)
התחתון - מתחת לאות
(ריעב"ץ ב"לוח ארש")

(ד) העליון - משמש למעלה מסוף המאמר וכמו שגם טעם
הבא למעלה מסוף התיבה נקרא "מלעיל"
התחתון - משמש בסוף המאמר אצל האתנח והסילוק
(רוו"ה ב"עין הסופר")

(ה) העליון - נקרא גם בשם "נגינות גדולות" כי הוא
משמש לפסוקים גדולים
התחתון - נקרא "נגינות קטנות" כי הם משמשים
לפסוקים קטנים, ובקריאת עשרת הדברות
רובם בנגינות גדולות

(הו"ה בשם בעל חזקוני)

ע"כ מספרו.

(ו) שיטת הרמ"ב בספרו "פחקי המועדות" פרק ו"ז
בכותרת "אנכי ולא יהי' לך מפני הגבורה שמענום" היא:
שמערכת הסילוק שיכת רק לטעם העליון ומערכת האתנחתא

וטעם ב' נגינות הוא, שהראשון הוא מסודר לפי הכתוב שנכתב כל דיבור ודיבור בפרשה בפ"ע, שמאנכי עד לא תשא היא פרשה אחת סתומה ודיבור א' לכך נעשה ממנו פסוק א', וכן מזכור עד לא תרצח, אבל מלא תרצח עד לא תחמוד נכתב בד' פרשיות סתומות והם ד' דיבורים לכך נעשה מהם ד' פסוקים.

והשני הוא מסודר לפי הקרי שלענין הקריאה אין מלא תרצח עד לא תחמוד אלא פסוק אחד בלבד דהיינו שאסור להפסיק קריאתו לגמרי בתוך אמצע פסוק זה אפי' כשקורא ביחיד, שכל הפסקות הפסוקים הם הלכה למשה מסיני ואסור להפסיק במקום שלא פסק לנו משה מסיני, וכיון שאסור להפסיק הקריאה לגמרי באמצע ד' פרשיות קטנות הללו אם כן גם כשקוראין בפעם אחד הם נקראים בנגינה הממחברת אותן לעשות מכולן פסוק א', כמו שהם באמת פסוק א', שאין לנו בכל התורה פסוק פחות מג' תיבות. וכן מאנכי עד לא תשא, ומזכור עד לא תרצח, הן מופסקים לכמה פסוקים לענין הקריאה, דהיינו לענין שהיחיד מותר להפסיק קריאתו לגמרי באמצע פרשת אנכי וזכור רק שיהיה בס"פ, ואף בצבור אין איסור להפסיק שם אלא משום הנכנסין ויוצאין כמשנת' בס"פ קל"ח, לכך הם נקראים בנגינה המפסקת אותן לעשות מהן כמה פסוקים, כמו שהן באמת כמה פסוקי' לענין מנין הפסוקים. ומ"מ בעצרת נוהגין לקרות בציבור בהראשון לעשות מכל דיבור פסוק א', לפי שבו ביום נתנו עשרת הדברות לכך קורין אותו כמו שנתנו כל דיבור בפסוק א'. ויש נוהגין לקרות בציבור בהראשון לעולם אף בשבת פ' יתו ובשבת פ' ואתחנן רק היחיד הקורא לעצמו קורא בשני. (עכ"ל).

הרי יוצא לנו שיטת אדה"ז שטעם העליון הוא בחי' כתיב וטעם התחתון בחי' קרי. אלא שלא כבכל מקום שיש קרי וכתב שקוראים רק בקרי, (והוא שיטת רז"ה הנ"ל) אלא שניתן ג"כ לקרוא הכתיב.

והנה לנו המאמנים באמונה פשוטה שהתורה ניתנה מסיני עם הטעמים והנקודות, ומקור טעם העליון והתחתון שניהם מסיני הם וכמו שכתב היעב"ץ בלוח הארש הנ"ל [אמנם לא ירדתי לסוף דעת הגאון הזה כי בנוגע לנקודות הרי כתב במטפחת ספרים השגה על קדמית הזוה"ק מרשב"י והשיג שנזכר שם שמות הנקודות קמץ ופתח וידוע שיש מיני נקודות אחרות ושיטת הניקוד שנתקבל אצלנו היום היא נקראת נקוד הטברנינים, דהיינו שמוצאו מחכמי המסורה של

טבר'י. ולענ"ד אינה השגה היות ששונות המבטאים האלו ששמותיהם נקראו ע"ש תנועת השפתים בהברה ולא ע"ש צורתם שבהברת הקמץ השפתים נקמצים ובפתח נפתחים השפתים אשר ע"כ לכל השיטות הניקוד יכולים להקרא בשם קמץ ופתח ואכמ"ל.) ופה בלוח הארש הוכיח (ובצדק) מחמש מובאות מהזוה"ק לקדמות הטעמים וגם הם נמסרו לנו מהנקדנים הטבר'נים!].

אמנם עוד השיג הרמ"ב בספרו "פרקי מועדות" אשר מערכת הרביע סותר לכלל גדול בטעמי המקרא והוא אשר לעולם לא יבא סגול אחרי זקף קטן, ולפי מערכת הרביע הרי "אלקין" הוא בזקף קטן ו"תעבדם" בסגול?

ובשים לב אשר לרבינו הזקן נ"ע שהיו לו בקבלה אף טעמי כתובים אשר ביום הזה אין אף אחד שיודע אותם ודאי אשר גם מסורת זה ג"כ לא נעלם ממנו. ומצאנו עוד שני מקומות שלמעשה נהגו לקרוא בתורה לא כמו כללי הטעמים, אחד נהוג בכל תפוצות ישראל והשני אצל חסידיו חב"ד.

(א) יש כלל אשר כל רביע שיבא אחר פשטא אי אפשר שלא יהי' אחר הרביע יתיב אחר (והפשטא בכלל היתיב הוא) כגון בראשית א' י"א תדשא הארץ דשא עשב וכו' שם י"ז י"ט אבל שרה אשתך ילדת לך בן, אסתר ז' ח' והמן נופל על המטה. בר מן ב' (שמואל א' כ"ז ה' ומלכים ב' ה' י"ג). והנה בכל ספרנו בבראשית ל"א י"ב כתוב ויעל על גוזזי צאנו הוא ברביע. והרו"ה הביא בספרו משפטי הטעמים שער ג' פרק ב' בשוה"ג "ואגב גררא למדנו כי טעות נפל... וצ"ל הוא בזקף קטן. וכ"כ יהב"י עכ"ל. (החומש מאור עינים של הרו"ה אינו תח"י ולא ידעתי איך נדפס שמה) ומ"מ בכל תפוצות ישראל נהגו לקרותו ברביע.

(ב) בין הטעמים אשר יתרדפו רק ב' בספר משפטי הטעמים הנ"ל שער א' פ"ד נמנה ביניהם היתיב (אשר בכללו הפשטא כנ"ל) ובפ' בא י"ב ל"א וילאמר קומו צאו ותיבות "וילאמר" ו"צאו" הם בטעם פשטא. אשר עפ"י כלל הנ"ל צ"ל קומו נקרא במהפך (וכן בבראשית י"ט י"ד) מ"מ הורה כ"ק אדמו"ר הרלי"ץ נבג"ם זי"ע לקרא "קומו" ביתיב.

ועפ"ז יצא לנו שאי אפשר לדחות שיטת רבינו אשר כל רז לא אנס' לי' מפני כללי הטעמים.

והנה יש להעיר שלכאן איך זה הגיע לידינו שלשה מסורות בטעמי עשה"ד.

ואולי יש לתרץ (עכ"פ להידודא) שבקריאת עשה"ד היו באמת שלשה מסורות. שמלבד קריאת היחיד וקריאת התורה בציבור ג"כ קראו הכהנים עשה"ד בלשכת הגזית כמ"ש במס' תמיד.

ולפי"ז יש לומר שטעם התחתון הוא מחלק עשה"ד לפסוקים ובמערכת האתנחתא טעם העליון אחד מחלק אותם לדברות והוא מערכת הסילוק, ועוד טעם עליון שבהם הדברות ראשונות בדיבור א' כמו ששמענו מפני הגבורה והוא מערכת הרביע. אמנם משחרב ביהמ"ק היו צריכים לבחור בשתי מערכות. ומאיזה טעם שיהי' אותם שקבלו מערכת הרביע דחו מערכת האתנח וקימו מערכת הסילוק.

הרב יהודה קעלער
- מח"ס צורת הבית -
- תושב השכונה -

טז. כתב הגרא"ז מרגליות בספרו **שערי אפרים** (שער יו"ד אות לז): יש מי שכתב שנכון לידע בשעה שמברכין החודש אימת יהיה המולד, עכ"ל הש"א.

האם ידוע למישהו, מי (לבד מאדמו"ר הזקן בסידורו) כתב כדברים האלה? האם אדמו"ר הזקן הוא הראשון שפרסם הנהגה זו שנתפשטה בכל תפוצות ישראל?

הרב יהושע מונדשלין
- עורך כרם חב"ד -

לעילוי נשמת

**הווי"ח אי"א הרה"ח הרה"ת ר' אלחנן יהודה ליב
בן הווי"ח אי"א הרה"ח הרה"ת ר' שמואל יצחק ע"ה
נפטר בשבת קודש פרשת ויצא, י"א כסלו ה'תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.**

נדפס ע"י

אשתו מרת שיינדל תחי

**בנו הרה"ת ר' יוסף וזוגי מרת הינדא בילא שיחיו
בנו הרה"ח ר' יעקב וזוגי מרת ברכה
וילדיהם מנחם מענדל, שאול ואלטע יהודית שיחיו
בתו מרת חנה ובעלה הרה"ת ר' שלום שיחיו חאריטאנאו
בנו הרה"ח ר' מנחם מענדל וזוגי מרת פראדיל
וילדיהם אלחנן יהודה ליב, אסתר שרה וחי' מלכה שיחיו
רייצעס**